

Naujoji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų – maksimalaus harmonizavimo pasirinkimas ir reikšmė

Agnė Selvestravičiūtė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6170
El. paštas: agne.selvestraviciute@tf.vu.lt

Straipsnyje analizuojamas Vartojimo prekių pardavimo direktyvos maksimalaus harmonizavimo pobūdis, jo pasirinkimo tikslai, praktinė reikšmė ir argumentuojama, kad nors direktyva ir nebus radikaliai keičiamas bendras vartotojų apsaugos lygis, jos priėmimas leidžia numanyti, kad vartotojų apsaugos srities teisinės priemonės pasitelkiamos ne pamatinėms vartotojų apsaugos problemoms spręsti, o bendrosios rinkos integracijai gilinti.

Pagrindiniai žodžiai: vartotojų apsauga, Direktyva (ES) 2019/771, maksimalus harmonizavimas, garantijos.

The New Directive of the European Parliament and of the Council (EU) 2019/771 on Certain Aspects Concerning Contracts for the Sale of Goods: A Choice of Maximum Harmonization and Its Significance

This article examines the nature of maximum harmonization that underlies the Consumer Sales Directive, the goals of such choice, its practical implications, and argues that even though the level of consumer protection will not be radically changed due to the implementation of this directive, its adoption prompts legal instruments regarding consumer protection as tools for deeper market integration rather than solutions for fundamental problems which consumers face.

Keywords: consumer protection, Directive (EU) 2019/771, maximum harmonization, guarantees.

Įvadas

Nors dalies teisės mokslininkų ir praktikų puoselėtos viltys sukurti bendrą Europos pirkimo-pardavimo sutarčių teisės (toliau – ir CESL) sistemą visoje Europos Sąjungoje žlugo, įgyta derybų dėl jos patirtis negalėjo nueiti veltui – ja, kaip pabrėžia pati Europos Komisija, buvo pasinaudota rengiant naujus teisėkūros produktus, padėsiančius sukurti bendrą (*inter alia*, skaitmeninę) rinką. Pažvelgus į tuos „naujus produktus“ peršasi mintis, kad nuotakoms gerai pažįstama „kažkas seno, kažkas naujo, kažkas

Received: 08/01/2021. **Accepted:** 17/03/2021

Copyright © 2021 Agnė Selvestravičiūtė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

skolinto“ taisyklė nesvetima ir teisės aktų kūrėjams: naujausia direktyva vartojimo pirkimo-pardavimo srityje iš tiesų primena koliažą, sudarytą iš senosios Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyvos dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (toliau – ir Garantijų direktyva) nuostatų, papildytų naujomis teisėkūros iniciatyvomis, sukurtomis konstruojant CESL, ir paįvairintą taisyklėmis, pasiskolintomis iš garantijų srityje negausios Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir Teisingumo Teismas) jurisprudencijos¹ bei akademikų mokslo darbuose anksčiau išsakytos kritikos.

Vis dėlto, nors galutinis Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyvos (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB (toliau – ir Vartojimo prekių pardavimo direktyva), variantas vargiai beatspindi pirminę šios idėjos versiją (t. y. Europos Komisijos pasiūlymą dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pardavimo sutarčių aspektų (Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos... , 2015)), vienas kontroversiškiausių ir daugiausiai šurmulio sukėlusiu siūlymo elementų – maksimalus direktyvos harmonizavimo pobūdis – išliko. Šio ne itin dažnai vartotojų apsaugoje pasitaikančio derinimo standarto pasiūlymas buvo sukritikuotas tiek teisės mokslininkų, tiek ir pačių valstybių narių, itin atsargiai žiūrinčių į bet kokius Sąjungos mėginius kištis į sutarčių teisę. Šiaip ar taip, nepaisant reikštų prieštaravimų, šiandienis Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 4 straipsnio tekstas aiškiai rodo, kad valstybės narės savo nacionalinėje teisėje neturi palikti galioti ar priimti nuostatų, nukrypstančių nuo šioje direktyvoje įtvirtintų nuostatų, įskaitant griežtesnes ar švelnesnes nuostatas, kuriomis užtikrinama nevienodo lygio vartotojų apsauga, *nebent* šioje direktyvoje būtų numatyta kitaip. Būtent minėtos nuostatos formuluotė ir kviečia diskutuoti, kokia yra tikroji šios direktyvos visiško suderinimo įtaka, ir ar nuogastavimai, jog subtilioms taisyklėms, kurias valstybės narės taiko pirkimo-pardavimo sutartims, koreguoti Sąjunga pasirinko kirvį vietoje skalpelio, apskritai buvo pagrįsti.

Šio straipsnio aktualumą rodo aptariamos temos (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos) naujumas ir artėjantis terminas perkelti šį maksimalaus harmonizavimo pobūdžio teisės dokumentą į nacionalines valstybių narių sistemas. Straipsnyje nagrinėjamas objektas – maksimalaus harmonizavimo (visiško suderinimo) pobūdis, įtvirtintas Vartojimo prekių pardavimo direktyvoje. Šiuo straipsniu keliamas tikslas yra atsakyti, ar pasirinktas Vartojimo prekių pardavimo direktyvos harmonizavimo pobūdis daro įtaką pagrindinėms pirkimo-pardavimo sutarties sąlygoms (*inter alia*, vartotojo apsaugos standartui) ir ką toks pasirinkimas reiškia vartotojų teisei. Tam keliami šie uždaviniai: išanalizuoti Komisijos svarstytas prielaidas, nulėmusias derinimo laipsnio pasirinkimą, atsižvelgiant ir į priežastis, dėl kurių valstybės narės priešinasi tokiam derinimui vartojimo sutarčių srityje; išskirti su pagrindinėmis sutarties sąlygomis susijusias nuostatas, kuriose (ne)pavyko pasiekti norėto harmonizavimo lygmens; ir, galiausiai, įvertinti, kokios yra teorinės ir praktinės tokio harmonizavimo pasirinkimo šiame instrumente implikacijos vartotojų apsaugai.

Straipsnyje naudoti pagrindiniai metodai – analizės, šiuo metodu gilintasi į naujosios direktyvos nuostatas; kritiniu metodu ieškota direktyvos rengėjų užimtos pozicijos silpnųjų ir taikomo harmonizavimo pobūdžio trūkumų. Teleologiniu metodu remtasi analizuojant, kokie yra direktyvos tikslai ir kokios intencijos galėjo nulemti direktyvos rengėjų turimą požiūrį į direktyvos taikymo sritį patenkančiais klausimais. Lietuvos teisės moksle, kuriame ir taip nėra gausu publikacijų vartotojų apsaugos

¹ Pavyzdžiui, Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 14 straipsnio nuostatos yra Teisingumo Teismo jau egzistuojančios praktikos (konkrečiai *Quelle* bei *Weber-Putz* bylose. *Quelle prieš Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände* [ESTT], Nr. C-404/06, [2008-04-17]. ECLI:EU:C: 2008:231, ir sujungtos bylos *Weber ir Putz* [ESTT], Nr. C-68/09 ir C-87/09, [2011-06-13]. ECLI:EU:C:2011:396) Garantijų direktyvos srityje kodifikavimas.

klausimais, ši tema – kaip ir pati direktyva – visiškai nauja (aspektą dėl kitos – Vartotojų teisių – direktyvos perkėlimo į Lietuvos teisę yra nagrinėjusi D. Bublienė (Bublienė, 2012)). Už Lietuvos ribų fragmentiškai šią direktyvą savo darbuose tyrė E. Terryn (Terryn, 2019) (tvarumo ir žiedinės ekonomikos aspektu – ir K. Kryla-Cudna (Kryla-Cudna, 2020)), M. B. M. Loos (Loos, 2019), J. Vanherpe (Vanherpe, 2020), G. I. Grau (Grau, 2020), pasiūlymą direktyvai aptarė F. Zoll (Zoll, 2016), paslaugų kontekste komentavo L. Bertino (Bertino, 2018), pardavėjams taikomų taisyklių išbaigtumo aspektu nagrinėjo K. Lilleholt (Lilleholt, 2019), pristatė ir analizavo J. Smits (Directorate-General for Internal Policies..., 2016) bei J. M. Carvalho (Carvalho, 2019). Vis dėlto šiuose darbuose daugiausia arba analizuoti pradiniai siūlymai direktyvai, todėl tam tikrų jų aptartų aspektų apskritai nebuvo galutiniame direktyvos variante, arba buvo nagrinėti kiek kitokiame kontekste, nei apibrėžtas šio straipsnio tikslas.

Pagrindiniai šaltiniai, kuriais buvo remiamasi, Vartojimo prekių pardavimo direktyva ir jos parengiamieji dokumentai, M. B. Loos, G. Howells *et al.*, V. Mak darbai.

1. ES ir valstybių narių požiūrių renkantis harmonizavimo pobūdį skirtumas

Europos Komisijos politinėje darbotvarkėje vartotojų *acquis* peržiūra, kaip vienas iš reikšmingiausių darbų, figūruoja jau daugiau nei dekadą – 2004 m. paskelbusi apie Europos sutarčių teisės ir *acquis* peržiūrą (Komisijos komunikatas Europos Parlamentui..., 2004), po dešimtmečio Komisija startavo REFIT (angl. *Regulatory Fitness and Performance Programme*) programą (Komisijos komunikatas Europos Parlamentui..., 2014), per kurią nemažai šiuo metu Europos Sąjungos vartotojų apsaugos srityje veikiančių direktyvų įtrauktos į vykdytą vadinamąją *fitness check* (liet. tinkamumo patikrą), siekiant išsiaiškinti, ar reikalinga jų peržiūra. Tradiciškai šios peržiūros vis iš naujo įkvepia pristatyti vienokią ar kitokią teisėkūros iniciatyvą – po *acquis* peržiūros bandžiusi parduoti Vartotojų teisių direktyvos, atskirame skirsnyje dėstančios taisykles sutartims, idėją, tačiau nieko nepešusi, Komisija (taip pat nesėkmingai) griebsi CESL. Galiausiai ir šiai iniciatyvai nesulaukus deramo palaikymo, 2014 m. gruodį pasiūlymo rengėjams teko kapituluoti, tačiau paakinus norui kuo skubiau pašalinti pagrindines prekybos tarp valstybių narių kliūtis, 2015 m. gruodžio 9 d. pateiktas prioritetas pasiūlymas dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pardavimo sutarčių aspektų, apėmęs tik internetinę ir kitą nuotolinę prekybą. Šis pasiūlymas, turėjęs parodyti reakciją į komercinių ir techninių pokyčių tempą, sulaukė akademinės bendruomenės ir vartotojų teisių apsaugos organizacijų kritikos (Zoll, 2016; Loos, 2019; Terryn, 2019; Bertino, 2018), o Ch. Twigg-Flesner jį netgi pavadino „Trojos arkliu“, ilgainiui tiesiog turėjusiu atverti kelią Komisijai pertvarkyti ir Garantijų direktyvą (Twigg-Flesner, 2017, p. 187). Minėta, šis pasiūlymas buvo tiek reformuotas, kad galutinė Vartojimo prekių pardavimo direktyva vargiai beprimena savo pradinę idėją.

Ryškiausias šių nenusisėkusių bandymų bruožas yra jų rengėjų mėgintas prijaukinti derinimo pobūdis – maksimalus harmonizavimas. Valstybės narės jau yra pademonstravusios, kad perdėtam sutarčių teisės unifikavimui politinio pritarimo neduos ir Sąjungos kišimuisi į vidaus privatinės teisės klausimus riba yra brėžiama būtent ties vartojimo pirkimo-pardavimo sutartimis². Vis dėlto Europos Komisija, dar 2007–2013 m. vartotojų politikos strategijoje nurodžiusi sieksianti visiškai suderinti vartotojų apsaugos taisykles (Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui..., 2007, p. 8), nepaiso buvusių nesėkmių ir toliau linksniuoja šį siekį kaip vieną iš prioritetinių – daug dėmesio jam

² Kaip žinoma, ir Garantijų direktyva buvo minimalaus harmonizavimo pobūdžio būtent dėl to, kad nepavyko rasti politinio sutarimo dėl didesnės šalių nacionalinių sistemų integracijos, todėl reikėjo arba nusileisti iki minimalaus harmonizavimo, arba nederinti taisyklių toje srityje apskritai.

skirta, be kita ko, Vertinimo ir tinkamumo tikrinimo plane (European Commission. Evaluation and Fitness Check..., 2015, p. 8; Commission Staff Working Document Report..., 2017, p. 74, 78). Toks Komisijos atkaklumas verčia manyti, kad ji arba nelinkusi pasimokyti iš aptartų savo pačios praeities nesėkmių, arba pasirengusi anksčiau ar vėliau palenkti skeptikus (ne tik valstybes nares, bet ir, pavyzdžiui, vartotojų interesams atstovaujančias organizacijas (Commission Staff Working Document Report..., 2017, p. 63, 118)), nenorinčias priimti visiško suderinimo sutarčių teisę reguliuojančiuose dokumentuose.

Prieš aptariant Sąjungos ir valstybių narių pozicijų prieštarą, tikslinga apsibrėžti reiškinį, apie kurį kalbama. Maksimalaus harmonizavimo arba kitaip – visiško suderinimo – principas reiškia, kad valstybėms narėms draudžiama taikyti griežtesnes ar švelnesnes taisykles negu buvo priimtos Sąjungos lygiu. Ši derinimo kategorija yra priešinga minimalaus harmonizavimo arba derinimo principui, numatančiam tik tam tikrą bendrą standartą, žemiau kurio nacionaliniu reguliavimu nusileisti negalima, tačiau kurį (vartotojo naudai) galima pakylėti. Toks derinimas gali būti neišvengiamas ir netgi sveikintinas, pavyzdžiui, nustatant techninius ar saugumo standartus. Vis dėlto, kaip pažymi V. Mak, minėtas visiško derinimo apibrėžimas išduoda, kad jis orientuotas ne į specifinio vienodo teisinio reguliavimo išbaigtumą, o veikiau į tam tikrų taisyklių, įtrauktų į konkrečios direktyvos taikymo sritį, suvienodinimą valstybėse narėse – tokiu būdu harmonizavimo išbaigtumo laipsnis tiesiogiai priklauso nuo direktyvoje nugulusių taisyklių apimties (Mak, 2008, p. 4). Be to, pats savaime reguliavimo pobūdis nėra didesnių diskusijų šaltinis ir priklauso, *inter alia*, nuo to, ar priemonė prisideda prie bendros rinkos sukūrimo (tada Sąjunga yra laisva rinktis tarp minimalaus ir visiško derinimo), ar ne – įtampa atsiranda tik tada, kai sritis, kurioje ji taikoma, yra itin reikšminga ir įtraukianti esminius su vartotojų teise (ir sutartimis) susijusius klausimus, o ne tik tam tikras veikiau technines nuostatas (pavyzdžiui, nėra ginčijamasi dėl vienodų formalių reikalavimų, kuriuos turi atitikti komercinė garantija, ar informavimo pareigos įtvirtinimo) (Loos, 2010, p. 2, 4; Howells *et al.*, 2018, p. 326).

Prielaida, kad Komisija vis lipa ant to paties maksimalaus harmonizavimo grėblio, nes nesimoko iš savo klaidų, būtų mažų mažiausiai naivoka. Tikrosios (viešai deklaruojamos) priežastys aiškėja skaitant Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulę – būtinybės pašalinti visas pagrindines kliūtis plėtoti tarpvalstybinę e. prekybą ir panaikinti su Europos Sąjungos vidaus prekyba susijusį susiskaidymą, taip padidinant teisinį tikrumą tiek verslininkams, norintiems plėsti savo veiklą į kitas valstybes nares, tiek vartotojams, prekes įsigyjantiems tiek savo, tiek kitose valstybėse narėse, taip panaudojant visą vidaus rinkos potencialą, leitmotyvas skirtingomis formuluotėmis kartojamas ne vienoje preambulės konstatuojamojoje dalyje (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 1–10 p.). Šiuo atžvilgiu dar iškalbingesnis yra 2017 m. Komisijos pristatytas pakeisto pasiūlymo Vartojimo prekių pardavimo direktyvai aiškinamasis memorandumas, nuosekliai kartojantis tą pačią mintį – dėl minimalaus suderinimo principo atsiradę skirtumai kuria kliūtis tarpvalstybinei prekybai, o tai daro tiesioginį poveikį vidaus rinkai kurti ir veikti, riboja konkurenciją; pakeitus esamus teisinius instrumentus visišką suderinimą nustatančia direktyva, bus prisidėta prie nuoseklios teisinės sistemos, padedančios veikti vidaus rinkai (Europos Komisijos pakeistas pasiūlymas..., 2017, p. 2–7). Visiško suderinimo būtinybei pagrįsti aiškinamajame memorandume Komisija cituoja ir šūsnį empirinių tyrimų³ bei statistinių

³ Europos Komisija organizavo įvairias konsultacijas, į kurių klausimynus, *inter alia*, įtraukė klausimus, susijusius su taisyklių suvienodinimu visoje Sąjungoje; iš esmės tokią intenciją turėjo vykdydama ir REFIT programą. Tokių konsultacijų rezultatus galima rasti, be kita ko, Pagrindžiamajame minimalaus suderinimo pagal Vartojimo prekių pardavimo ir garantijų direktyvą ir taisyklių, taikomų skirtingiems pardavimo kanalams, galimo visiško suderinimo ir suvienodinimo sąnaudų ir naudos tyrime (Study on the costs and..., 2017).

duomenų⁴, skirtų įspūdžiui, kad poreikis derinti tokiu būdu yra ne kas kita kaip adekvati reakcija į realias rinkos tendencijas, sustiprinti. Pažymėtina, kad teisės mokslo pasaulyje „*fitness check*“ tyrimo klausimų formuluotė ir taikyta metodologija buvo įvertinta kaip kvestionuotina, kadangi gauti tyrimo rezultatai iš esmės buvo iš anksto nulemti pasirinktų siaurų tyrimo ribų bei tendencingų klausimų, patvirtinančių jų rengėjų prežiuruotas prielaidas⁵ (Ciacchi *et al.*, 2018, p. 703–705).

Kad ir kaip būtų, vartotojų teisės entuziastus nuvilianti tendencija, aiškėjanti nagrinėjant pačiame direktyvos tekste deklaruojamas teisinio reguliavimo atnaujinimo ir visiško derinimo principo pasirinkimo priežastis, yra susitelkimas į išimtinai bendros rinkos veikimo klausimą, kas leidžia numanyti, kad tikroji harmonizavimo priežastis yra ne vartotojų, o veikiau ūkio subjektų interesų paaisymas (Loos, 2010, p. 4; Lilleholt, 2019, p. 3). Nors retorika Vartojimo prekių pardavimo direktyvos aiškinamajame memorandume byloja, kad bus užtikrintas bendras aukštas Europos Sąjungos vartotojų apsaugos lygis, nustatytos visiškai suderintos privalomos taisyklės, padedančios išlaikyti (o daugeliu atvejų – ir neva padidinti pagal esamą Garantijų direktyvą) vartotojams suteikiamos apsaugos lygį, o Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulės 2 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad, vadovaujantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – ir SESV) 26 ir 169 straipsnių nuostatomis, siekiama užtikrinti tinkamą aukšto vartotojų apsaugos lygio siekimo ir įmonių konkurencingumo skatinimo (šiuos tikslus balansuojant) pusiausvyrą ir iš esmės remiamasi prielaida, kad būtent taisyklių skirtumas yra didžiausias nepatogumas vartotojams maksimaliai naudotis vidaus rinkos teikiamais pranašumais, nesunku pastebėti, kad vartotojų gerovės aptarimas šiomis replikomis ir baigiasi. Daugiau dėmesio nėra skiriama nei konkrečioms sisteminiams problemoms, su kuriomis susiduria vartotojai, sudarydami pirkimo-pardavimo sutartis bei naudodamiesi daikto kokybės garantijomis, nustatyti ir spręsti (pavyzdžiui, vartotojų interesams atstovaujančios organizacijos jau ne vienerius metus atkreipia dėmesį į garantijos termino problemą, tačiau taip ir nesulaukė jokių jos sprendimų. Commission Staff Working Document Report..., 2017, p. 118, 129), nei bendram egzistavusiam vartotojo apsaugos standartui pagerinti⁶. Viena iš galimų kliūčių konceptualiau žvelgti į vartotojų apsaugą yra teisinio pagrindo, kuriuo apskritai Sąjungoje grindžiama vartotojų teisė, formuluotė. Būtent remiantis SESV 169 straipsnio 1 dalimi ir 2 dalies a punktu galima numanyti, kad Sąjungos veiksmai vartotojų teisių apsaugos srityje yra glaudžiai susiję su priemonėmis, skirtomis baigti kurti vidaus rinką Sąjungai iš esmės nepripažįstant savo vaidmens „paskirstomojo teisingumo“ (angl. *distributive justice*) įgyvendinimo srityje, priimant vartotojų teisės priemones yra vadovujamasi Europos Sąjungos vidaus rinkos integravimo siekiu, kas lemia, kad savarankiški vartotojų interesai tam tikrais atvejais vertinami tik tiek, kiek jie atliepia bendrus Sąjungos vidaus rinkos kūrimo tikslus. Svarstyтина, ar taip nenutiko ir Vartojimo prekių pardavimo direktyvos atveju, kadangi tiek direktyvos preambulėje, tiek jos parengiamuosiuose dokumentuose buvo akcentuojama būtent rinkos integracija, o ne individualaus

⁴ Pavyzdžiui, pabrėžta, kad tik 58 proc. visų ES mažmenininkų pasitikėdami prekiauja internetu, tačiau iš jų tik 28 proc. su pasitikėjimu prekiauja internetu kitose ES šalyse; dvi iš keturių pagrindinių tarpvalstybinės prekybos kliūčių, su kuriomis susiduria šiuo metu internete prekiaujantys mažmenininkai, yra dėl nacionalinės sutarčių teisės skirtumų (38,1 proc.) ir nacionalinių vartotojų apsaugos taisyklių skirtumų (37,4 proc.). Be to, 42 proc. įprastine prekyba užsiimančių mažmenininkų ir 46 proc. mažmenininkų, naudojančių nuotolinės prekybos kanalus, mano, kad su atitiktis skirtingoms vartotojų apsaugos ir sutarčių teisės taisyklėms užtikrinimu susijusios išlaidos yra didelė kliūtis jų tarpvalstybinei prekybai.

⁵ Kad Komisijos pagrindiniu argumentu priimant tam tikrą teisėkūros produktą neturėtų būti vien jos pačios sukurti klausymynai, kurie gali būti parengti metodologiškai ydingai, nurodo ir M. B. M. Loos (Loos, 2010, p. 10).

⁶ Netgi pripažįstama, kad tam tikrose valstybėse narėse vartotojų apsaugos lygis gali sumažėti, tačiau bendras vartotojų apsaugos lygis, palyginti su Garantijų direktyva, *turėtų būti* padidintas.

Toks minimalus siekis pagerinti vartotojo gerovę gali nuvilti įvertinus teisės doktrinoje ne pirmus metus keliamą klausimą dėl Europos Sąjungos vaidmens pasaulinėje rinkoje ir Europos vartotojo „brando“ kūrimo (žr. Howells *et al.*, 2018, p. 5–7, 328–329) – vis dėlto, dėmesio šioms idėjoms plėtoti nebuvo skirta nei pačios direktyvos tekste, nei jos parengiamuosiuose darbuose.

vartotojo gerovė. Be to, verta pažymėti, kad vartotojų teisę SESV kontekste grindžiant būtent bendros rinkos kūrimo prioritetu, tikėtina, jog ir toliau bus laikomasi tos pačios pozicijos, kad priimami teisiniai instrumentai visų pirma turi prisidėti prie rinkos integracijos, ir tik tada bus atsižvelgiama, kad jie kartu užtikrintų ir aukštą (nors nebūtinai aukščiausią) vartotojo apsaugos standartą. Konceptualiai toks požiūris užkerta kelią vartotojo gerovei ir teisėms pozicionuoti kaip pagrindinei siekiamybei ir greičiau paverčia šiuos siekius antraeiliais, dėl ko ne tik nėra sprendžiamos tam tikros sisteminės problemos, su kuriomis susiduria vartotojai, bet net ir nebūtinai keliamas tikslas jas nustatyti. Taigi, ar neturėtų būti peržiūrėtas ES vartotojų teisės loginis pagrindas ir įvykti paradigmos pasikeitimas, vartotojo gerovę pastatant ne tik vartotojų teisę nagrinėjančių akademikų, bet ir teisės aktų leidėjų dėmesio centre.

Kitaip nei ES institucijos, valstybės narės laikosi iš principo kitokio požiūrio į nagrinėjamą – vartotojų apsaugos – klausimą: maksimali harmonizacija joms svetima įvairiomis Komisijos anksčiau siūlytomis formomis, kai tik kalba pasisuka į privalomas taisykles, pakeisiančias pačių valstybių narių priimtas nuostatas sutarčių teisėje, ir, be kita ko, vartotojų apsaugos standartus. Tam yra keletas priežasčių – be aptarto nenoro leisti Sąjungai kištis į nacionalinę sutarčių teisę (o būtent vartojimo teisės klausimai istoriškai ir yra kone vienintelė sritis, per kurią Sąjunga ją pasiekia) ir, be kita ko, daryti prarają tarp nacionalinės sutarčių teisės ir vartojimo sutartims taikomų taisyklių⁷, valstybių kultūriniai (ypač verslo kultūros) ir teisės tradicijų skirtumai toli gražu atlieka ne paskutinį vaidmenį – nuo *laissez faire* ir valstybės intervencijos vengiančių bei pragmatiškai į rinką žvelgiančių bendrosios teisės tradicijos šalių iki bendradarbiavimo ir etika grįsto skandinavų požiūrio į vartotoją, visoms kitoms valstybėms narėms rikiuojantis kur nors tame spektre, variacijos vartotojų apsaugoje yra labai įvairios (Howells *et al.*, 2018, p. 327; Cseres, 2005, p. 162–164). Komisijos akcentuojami valstybėse narėse taikomų teisės aktų skirtumai ir yra rezultatas skirtingos teisinės kultūros, kurioje vartotojų apsauga brenoda. Be to, tokia reikšminga fragmentacija, atsiradusi dėl valstybių narių noro padidinti Garantijų direktyva numatytą vartotojo apsaugos standartą, aiškiai leidžia numanyti, kad dauguma valstybių narių nėra patenkintos pasiektu vartotojų apsaugos standarto konsensusu, numatytu dabartiniame Sąjungos *acquis* (Loos, 2010, p. 18). Nors pati Sąjunga siekia aukšto vartotojų apsaugos standarto, kaip tai nurodyta SESV 169 straipsnio 1 dalyje, Teisingumo Teismas yra pabrėžęs, kad nė viena Sutarties nuostata neįpareigoja Sąjungos užtikrinti aukščiausio lygio vartotojo apsaugos, kurią būtų priėmusi viena iš valstybių narių (Teisingumo Teismo 1997 m. gegužės 13 d. sprendimas, 10 p.) – nenuostabu, kad tarp 27 valstybių narių atsiranda norinčių siekti geresnio vartotojų apsaugos lygio, negu pavyko susitarti ieškant bendros visų šalių pozicijos. Juolab, kai vėlesnėse teisėkūros iniciatyvose vartotojo apsauga yra veikiau šalutinis bendros rinkos integracijos tikslo produktas, o ne aiškus tikslas *per se*.

Kaip problema išskirtina ir tai, kad egzistuojant dabatinei teisinės sistemos Sąjungoje konstrukcijai vartojimo teisė (o kartu ir valstybės narės) yra įkalinama tarp dviejų pasirinkimų – arba eiti vien minimalios harmonizacijos keliu, arba nesulaukti pakankamo politinio pritarimo norimoms priimti priemonėms. SESV 114 straipsnis, esąs daugelio Sąjungos priimamų direktyvų pagrindu, numato galimybę nukrypti nuo priimtoms maksimalios harmonizavimo priemonės tik tokiais pagrindais, kaip antai dorovė, viešojo tvarka, visuomenės saugumas ir pan. (SESV 36, 114 str.), bet ne vartotojų apsauga. Toks ribojimas iš esmės reiškia, kad valstybės narės neturės jokios galimybės koreguoti maksimalaus derinimo prigimties instrumento taisyklių, net jei tai ir būtų labai reikalinga toje konkrečioje valsty-

⁷ Šiame kontekste sunku nepastebėti, kad per daugiau nei 20 Garantijų direktyvos gyvavimo metų nacionaliniai teismai vos keletą kartų kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydami priimti prejudicinį sprendimą – viena tokio teismų entuziazmo trūkumo priežasčių gali būti ir nenoras reguliariai Teisingumo Teismui savo sprendimais suteikti galimybę pasisakyti dėl klausimų, kurie neišvengiamai padarys įtaką nacionalinės sutarčių teisės ir vartotojų teisės santykiui (Howells *et al.*, 2018, p. 209).

bėje narėje dėl jos nacionalinės teisės, rinkos ar verslo kultūros ypatumų. Kad bet koks ginčijamasis su Komisija ateityje dėl maksimalaus harmonizavimo padarinių jau po priemonės priėmimo yra beprasmis, pademonstravo Direktyvos 85/374/EEB dėl atsakomybės už gaminius pavyzdys (Howells *et al.*, 2018, p. 326). Be to, nors direktyvos rengėjai ir akcentuoja būtent tarpvalstybinius pirkimus, kurie vyksta vienos valstybės narės pardavėjui siūlant arba vartotojui perkant prekes kitoje valstybėje narėje, įvertintas turėtų būti ir faktas, jog dauguma sutarčių galiausiai yra sudaroma valstybės viduje, tad absoliutus neatsižvelgimas į konkrečios rinkos ypatybes vardan bendros Sąjungos rinkos gilesnės integracijos vienodų taisyklių paketu tampa dar viena priežastimi skeptiškai vertinti teisinius instrumentus dar jų pasiūlymų svarstymo etape.

2. (Ne)suderintos nuostatos ir pasirinkto derinimo reikšmė vartotojų apsaugos standartui garantijų srityje

Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulės 10 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad šioje direktyvoje turėtų būti nustatytos taisyklės, taikomos prekių pirkimui–pardavimui tik tiek, kiek jos yra susijusios su pagrindiniais sutarčių elementais, kuriuos reikia aptarti siekiant pašalinti vidaus rinkoje kylančias su sutarčių teise susijusias kliūtis (taip pat žiūrėti Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulės 70 konstatuojamąją dalį). Šiuo tikslu taisyklės, kuriomis reglamentuojami atitikties reikalavimai, vartotojams prieinamos teisių gynimo priemonės, kai prekės neatitinka sutarties reikalavimų, ir pagrindiniai naudojimosi tomis teisių gynimo priemonėmis būdai turėtų būti visiškai suderinti, o vartotojų apsaugos lygis, palyginti su Garantijų direktyva, turėtų būti padidintas. Tokia formuluotė sufleruoja, kad net ir pasirinkus maksimalų harmonizavimą, jis tikrąja savo reikšme (t. y. suvienodinta teisine aplinka, kurios šia direktyva ir norima) nebus pasiektas, kadangi tik dalis klausimų apskritai patenka į direktyvos taikymo sritį, o ir pačios jau patenkančios taisyklės visiškai suderinamos tik tiek, kiek jos yra susijusios su pagrindiniais sutarčių elementais.

Minėtoje nuostatoje atsispindi tie pagrindiniai sutarčių elementai, dėl kurių tam tikrą sutarimą Komisijai rasti pavyko, t. y. atitikties reikalavimų reglamentavimas (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 5–7 str.), teisių gynbos priemonės tais atvejais, kai prekės neatitinka sutarties reikalavimų, ir pagrindiniai naudojimosi tomis priemonėmis būdai (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 13–16 str.). Bent kiek su vartojimo pardavimo sutarčių tema susipažinusiame skaitytojui į akis krenta tai, kad šie pagrindiniai sutarčių elementai toli gražu nėra visi, kurie yra esminiai tokia kontekste – nors ir labai svarbu, kaip bus sutariama, kas yra kokybė ir kokias teises vartotojas turės tais atvejais, kai įsigyta prekė yra nekokybiška, ne ką mažiau svarbu ir tai, kiek laiko pardavėjas atsako už šią kokybę, kaip jiems abiem paskirstyta įrodinėjimo našta, kokie vartotojo veiksmai būtini, kad jis galėtų pasinaudoti teisių gynyba, per kiek laiko jis turi kreiptis ir pan.

Kalbant apie vieną iš pagrindinių su sutartimi susijusių elementų, kurio maksimalus harmonizavimas homogeniškos vidaus rinkos sukūrimo vardan realiai atsilieps valstybėse narėse, paminėtinas vartotojo teisių gynbos būdų dvipakopės (taisymas, keitimas ir kainos sumažinimas, sutarties nutraukimas) hierarchijos įtvirtinimas: valstybės narės, anksčiau nenumačiusios pasinaudojimo gynbos priemonėmis sekos (pavyzdžiui, Lietuva, Graikija, Portugalija), turės atitinkamai pakeisti savo nacionalinius teisės aktus. Tokios privalomos hierarchijos įtvirtinimas yra iš dalies bandomas kompensuoti galimybe valstybėms narėms leisti vartotojams pasirinkti konkrečią teisių gynimo priemonę (pavyzdžiui, sutartį nutraukti ar pakeisti prekę), jeigu per laikotarpį po pristatymo, neviršijantį 30 dienų, paaiškėja prekių neatitiktis (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 3 straipsnio 7 dalis). Nors toks pakeitimas unifikuoja bendras pardavėjų veiklai Sąjungoje taikomas taisykles ir pagerina jų padėtį, leisdamas pasinaudoti antru šansu

įvykdyti sutartį (ir taip ją išsaugoti), jis neabejotinai sumažina vartotojų apsaugos standartą – tinkamai savo sutartines pareigas įvykdęs vartotojas privalo leisti verslininkui pasitaisyti, net jei dėl paaiškėjusio prekės trūkumo (ar jo pobūdžio) jis apskritai prarado pasitikėjimą savo kontrahentu. Net jei ir būtų galima sutikti, kad išbėgėjant XXI a. ir vis labiau linksniuojant didėjančios taršos ir tvarumo klausimą siekis išsaugoti sutartį negali būti matomas tik sutarties šalių teisių ir pareigų kontekste, reikia pažymėti, kad direktyvos rengėjai tokį pasirinkimą grindė išimtinai vidaus rinkos kūrimo argumentu, o ne, pavyzdžiui, tvarumo ir kovos su „išmetimo kultūra“ (angl. „throw away culture“) idėjomis (Terryn, 2019, p. 857–858).

Viena iš ryškiausių paliktų „nesuderintų“ nuostatų yra įstatyminės garantijos trukmė – ji, kaip ir senojoje Garantijų direktyvoje, apibrėžta dvejais metais, o Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 10 straipsnio 3 dalyje leidžiama nustatyti (arba palikti galioti⁸) ilgesnį nei šis nurodytas terminas. Nors pirmajame pasiūlyme direktyvai dėl sutarčių, sudaromų nuotoliniu būdu, ir numatyta visiškai suderinti teisinės (įstatyminės) garantijos laikotarpį visose valstybėse narėse (Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos..., 2015, p. 3), nepasiekus konsensuso galutiniam variante to atsisakyta. Toks leidimas ir toliau nacionalinėmis nuostatomis fragmentuoti reguliavimą, susijusį su įstatyminės garantijos trukme, turint omenyje šios kategorijos svarbą sudaromos sutarties kontekste (t. y. pardavėjo atsakomybės apibrėžimą per tam tikrą laiką), visiškai nedera su direktyvos rengėjų deklaruotu siekiu suvienodinti pagrindines sutarčių taisykles, kadangi laikotarpis, per kurį vartotojas gali kreiptis į pardavėją dėl netinkamos kokybės, yra viena iš esminių pardavėjo poziciją veikiančių sąlygų (palyginti galima pardavėją, siūlantį savo prekes (pavyzdžiui, buitinę techniką, automobilius) Lietuvoje, kurioje taikomas 2 metų garantijos laikotarpis, ir pardavėją, tą pačią prekę pasiūlysiantį Nyderlanduose, kur laikotarpis, susietas su vidutine daikto tarnavimo trukme, gali būti net kelis kartus ilgesnis. Atitinkamai skiriasi ir tokią prekę įsigyjančio vartotojo pozicija). Galimybė varijuoti palikta ir dėl naudotų prekių (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 10 straipsnio 6 dalis). Nesunku pastebėti, kad įgyvendintas siekis vienodinti bendrą garantijos trukmę visoje Sąjungoje ne tik neigiamai paveiktų dalies Sąjungos vartotojų teises, bet ir keistai atrodytų jau kelerius metus netylančių diskusijų kontekste, kuriose privalomos komercinės gamintojo garantijos, kaip galimos panacėjos planuoto nusidėvėjimo problemai (angl. *planned obsolescence*), idėja ir vienas iš Europos vartotojų politikos principų – tvaraus vartojimo skatinimo (prie kurio gali prisidėti ilgaamžių prekių produkcija) – įgyvendinimas šiuolaikinėse teisėkūros iniciatyvose (Directorate General for Internal Policies..., 2016; Directorate-General for Internal Policies..., 2017) yra pabrėžiami ir kaip Europos Sąjungos deklaruojami ateities tikslai.

Dar vienas laiko požiūriu apibrėžiamas ir su pardavėjo atsakomybe bei vartotojo teisėmis susijęs elementas – įrodinėjimo naštos perkėlimo laikotarpis – taip pat pasiliko minimalaus harmonizavimo pusėje. Įrodinėjimo naštos perkėlimo laikas pratęstas iki 1 metų (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos 11 straipsnis. Garantijų direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje numatyta tik 6 mėnesiai), tačiau pačioms valstybėms paliekama apsispręsti, ar nustatyti (palikti galiojanti)⁹ ilgesnį terminą. Šiame kontekste sveikintina apdairiai pasirinkta straipsnio formuluotė, kuri turėtų garantuoti, kad laikotarpis bus arba

⁸ Iš viso 4 Europos Sąjungos valstybės narės numato kitokį nei 2 metų laikotarpį – Suomija, Nyderlandai (abiejose nėra fiksuoto laikotarpio, įstatyminės garantijos laikotarpis susietas su vidutine daikto tarnavimo trukme), Švedija (3 metai), Airija (6 metai). Anksčiau šiai grupei priklausė ir Jungtinė Karalystė (6 metai; Škotijoje – 5 metai).

⁹ Prancūzijoje ir Portugalijoje įrodinėjimo naštos perkėlimo laikotarpis trunka 2 metus, Lenkijoje – 1 metus. Lietuvoje situacija yra specifinė tuo, kad Civilinio kodekso (toliau – ir CK) 6.363 straipsnio 11 dalis, įgyvendinanti Garantijų direktyvos 5 straipsnio 3 dalį, įtvirtina prezumpciją dėl paslėptų trūkumų egzistavimo daikto perdavimo metu, jei šie trūkumai išaiškėjo per 6 mėn. nuo daikto perdavimo dienos. Vis dėlto nėra aiškus jos santykis su CK 6.333 straipsnio 3 dalimi, pagal kurią *pardavėjas* atsako už daiktų trūkumus, *jeigu neįrodo*, kad jie atsirado po daiktų perdavimo pirkėjui dėl to, kad pirkėjas pažeidė daikto naudojimo ar saugojimo taisykles, arba dėl trečiųjų asmenų kaltės, arba nenugalimos jėgos. Iš tokios normos atrodytų, kad pardavėjas įrodinėjimo našta turi visą garantijos laikotarpį, kas yra ilgiau nei vartojimo atveju apibrėžta sąlyga.

1, arba 2 metai (t. y. nebus jokių tarpinių variantų, galinčių fragmentuoti bendrą turintį būti reguliavimą). Žingsniu pratęsti įrodinėjimo naštos perkėlimo terminą yra palengvinama vartotojo padėtis naudotis savo teisėmis, kadangi tiek sunku įrodyti, kad daiktas buvo tinkamos kokybės pirmuosius 6 mėnesius, tiek ir kad jis nebuvo tinkamos kokybės arba kad trūkumas embriono forma jau egzistavo daikto perdavimo metu, tačiau prireikė laiko jam pasireikšti (Podszun, 2015, p. 152). Šalims palikta galimybė išlaikyti turimą arba nustatyti aukštesnį standartą prisideda prie rinkos fragmentavimo (to norėjo išvengti direktyvos rengėjai), tačiau geriau atitinka pačių vartotojų interesus.

Taip pat paminėtina, kad valstybėms narėms leista minimaliai prisidėti ir prie direktyvos taikymo srities apibrėžimo konkrečioje šalyje ir pasirinkti, ar Vartojimo prekių pardavimo direktyvos taisyklės taikyti viešuosiuose aukcionuose parduodamų naudotų prekių ir gyvų gyvūnų pardavimui (Vartojimų prekių pardavimo direktyvos 3 straipsnio 5 dalis). Sąjunga ir toliau nesikiš į žalos atlyginimo klausimus, glaudžiai susijusius su nacionalinėmis sistemomis (žiūrėti Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulės 18, 61 konstatuojamąsias dalis, 3 straipsnio 6 dalį), taip pat nedraus valstybėms narėms reglamentuoti sutarties nutraukimo padarinių, iš jų ir kompensacinio mechanizmo (Vartojimo prekių pardavimo direktyvos preambulės 60 konstatuojamoji dalis, 16 straipsnio 3 dalis).

Matant, kokių išankstinių nuotaikų buvo dėl šiame teisiniame dokumente pasirinkto harmonizavimo lygio, ir kokios nuostatos iš tikrųjų nugulė į galutinį direktyvos tekstą, kyla klausimas, kokie yra tikrieji šios direktyvos padariniai? Įvertinus minėtas direktyvos nuostatas manytina, kad praktinės implikacijos nėra tokios svarbios, kiek triukšmo bei nuogąstavimų dėl jų (t. y. dėl maksimalaus harmonizavimo įgyvendinimo) galimo atsiradimo buvo kilę. Kaip matyti, nors direktyvos rengėjams pavyko į bendrus rėmus išprausti vartotojo teisių gynybos būdų reguliavimą¹⁰, taip sumažinant vartotojų apsaugą tose valstybėse narėse, kurios leido laisvą gynybos būdų pasirinkimą, kiti elementai, susiję su pagrindinėmis vartotojo teisėmis, nepavykus pasiekti politinio sutarimo, netapo maksimalios harmonizacijos „aukomis“. Pagaliau daug svarbesnės nei praktiniai padariniai yra teorinės implikacijos, kurias suponuoja iki direktyvos priėmimo buvę žingsniai – t. y. neblėstantis (o gal net stiprėjantis) noras koreguoti esamas sutarčių teisės ir vartotojų apsaugos nuostatas rinkos integracijos vardan yra nuviliantis kiekvieną conceptualaus požiūrio į vartotojų apsaugą besitikintį vartotojų teisės specialistą. Iš tiesų, kaip matyti iš parengiamųjų dokumentų, Komisijos pradžios taškas Garantijų direktyvos problemoms spręsti buvo taisyklių, kurioms labiausiai galėtų pritarti valstybės narės, kompiliacija, kad būtų pasiektas tam tikras bendras Sąjungos teisinis reguliavimas, nebepasižymintis fragmentavimu, atsiradusiu dėl minimalių standartų gerinimo, tačiau atrodytų, jog nebandyta ieškoti atsakymo, kokios tos bendros taisyklės būtų geriausios ir labiausiai vartotojų poreikius atliepiančios, ir su kokiomis problemomis taikdami jau esamas taisykles susiduria vartotojai (Howells *et al.*, 2018, p. 169–170). Daugelis direktyvos rengėjų išskiriamų priežasčių, dėl kurių reikėtų griežtai suvienodinti taisykles, yra ne tik pačios Komisijos vykdytų apklausų rezultatai, bet ir (kažkodėl įsikibtos) mantros, jog tik taikomų taisyklių nevienodumas iš esmės lemia ūkio subjektų ir vartotojų nesinaudojimą visomis bendros rinkos teikiamomis galimybėmis, ir kad bendros rinkos integracijai *conditio sine qua non* yra būtent teisės aktų (t. y. teisinės aplinkos) suvienodinimas. Kaip jau minėta, net ir maksimaliai derinant sutartiniams santykiams taikomas taisykles, jų apimtis vis tiek yra ribojama direktyvos taikymo sritimi¹¹ (taigi, net vartotojo

¹⁰ Nors šis efektas sušvelninamas galimybe leisti vartotojams nutraukti sutartį trūkumui išaiškėjus per trumpą laikotarpį.

¹¹ Kuriai kritikos taip pat netrūksta, *inter alia*, atsižvelgiant į taikymo srities sanklotą su kita direktyva – 2019 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų, dėl ko ateityje užprogramuojama potenciali problema atskiriant, kuri direktyva konkrečiu atveju turėtų būti taikoma (Vanherpe, 2020, p. 254–255).

teisei nutraukti sutartį egzistuojant visose šalyse, sąlygos tą padaryti ir padariniai po nutraukimo gali varijuoti priklausomai nuo nacionalinės teisės ypatumų, ką jau kalbėti apie žalos atlyginimo klausimus, į kuriuos Sąjunga nesikiša), netgi teismų polinkiu kreiptis prejudicinių išaiškinimų į Teisingumo Teismą (kurių per Garantijų direktyvos gyvavimą buvo vos keletas). Be to, atrodo, kad stengiantis pagilinti bendros rinkos integraciją nuošalyje palikti kiti veiksniai, lemiantys pardavėjų ar pirkėjų nenorą veikti (pirkti) kitoje nei savo buvimo vietos valstybėje narėje – prižasčių spektras gali vyrėti nuo geografinio atstumo, pristatymo laiko ir sąnaudų, kalbos, kultūros, poreikio gauti tolesnį aptarnavimą po sutarties sudarymo, taikomų mokesčių, mokamo darbo užmokesčio ir netgi iki tokių banalių prižasčių kaip elektros kištuko tipo, prietaise įdiegtos kalbos ar panaudoto klaviatūros išdėstymo skirtumo (Loos, 2010, p. 10–11; Faure, 2008, p. 438). Be to, žiūrint į prekybą, vykstančią su absoliučiai kitokias taisykles turinčiomis valstybėmis (ypač JAV ir Kinija), maksimalus harmonizavimas taisyklėms suvienodinti, kad būtų panaikintos rinkos kliūtys vartotojui apsipirkti internetu, iš vartotojo perspektyvos gali atrodyti veikiau kaip problemos, kurios apskritai nėra, sprendimas (Loos, 2010, p. 10).

Nors Vartojimo prekių pardavimo direktyva ir yra pirmasis žingsnis visiško harmonizavimo Sąjungoje link, savo ambicingų planų visiškai unifikuoti teisinį reguliavimą bendrijoje ji nepasiekė ir tikrų apčiuopiamų pokyčių bendrų taisyklių kontekste vargiai teįneš. Vis dėlto, kol pagrindinis tikslas (nepaisant retorikos) išlieka bendros rinkos kūrimas, o ne vartotojų apsaugos klausimai ir konceptualus vartotojų teisės matymas, be kita ko, ir iš tiesų aukšto lygio apsaugos nustatymas, tol valstybės narės ir vartotojų organizacijos baiminsis maksimalaus harmonizavimo iniciatyvų, jei jos nepasižymės bendros (būtent) vartotojų apsaugos ateities vizija bei ryžtu spręsti esamas problemas.

Išvados

1. Jau anksčiau įvairiomis teisėkūros iniciatyvomis mėginus vienodinti vartojimo sutarčių teisę, pagrindiniu maksimalaus harmonizavimo tikslu (nepaisant retorikos) ir toliau matomas bendros rinkos integracijos gilinimas, net jei jis būtų vykdomas vartotojų apsaugos standarto sąskaita. Valstybės narės skeptiškai vertina beatodairiško teisinio reguliavimo vienodinimo idėją ne tik dėl skirtingų teisės tradicijų, verslo kultūros, vidaus rinkos sąlygų, bet ir dėl ne visada pakankamo paneuropinio vartotojų apsaugos standarto nustatymo, kurio, kitaip nei Garantijų direktyvos atveju, dėl maksimalaus harmonizavimo nebegalėtų koreguoti.
2. Nors maksimaliu harmonizavimu norėta suvienodinti taisykles visiems pagrindiniams su vartojimo sutartimi susijusiems elementams, galutiniame Vartojimo prekių pardavimo direktyvos variante liko pakankamai reikšmingų vartotojo teisės ar pardavėjo pareigas veikiančių sričių (pavyzdžiui, garantijos terminas, įrodinėjimo naštos perkėlimo laikotarpis, žalos atlyginimas, sutarties nutraukimas daikto trūkumui paaiškėjus per trumpą laikotarpį nuo jo įsigijimo), kuriose fragmentacija ir toliau išlaikyta, o reikšmingesnė ir poveikį tam tikrų valstybių narių nacionalinei teisei turėsianti reforma pasiekta naudojimosi teisių gynybos būdais srityje. Atitinkamai, suderinus tik dalį taisyklių, nebuvo nei sukurta homogeniška taisyklių verslininkams sistema, nei atsirado didesnių praktinių pokyčių egzistuojančiame vartotojų apsaugos standarte.
3. Svarstytina, ar dabartinis Europos Sąjungoje priimamų vartotojų teisę veikiančių teisinių instrumentų kūrimo atspirties taškas nėra ydingas, kadangi peržiūrint galiojančią *acquis* vartojimo sutarčių srityje (be kita ko, ir garantijose) užuot būtų ieškoma vartotojų apsaugos vizija ateities perspektyvoje pagrįsti dabartinio teisinio reguliavimo sukeltų ar jų neatliepančių problemų sprendimų, koncentruojamasi į bendros rinkos kūrimą, vartotojų teisę naudojantis tik kaip priemone vienodinti rinkos sąlygas.

Literatūra

Europos Sąjungos norminiai teisės aktai

- Europos Parlamento ir Tarybos 1999 m. gegužės 25 d. direktyva 99/44/EB dėl tam tikrų vartojimo prekių pardavimo ir su tuo susijusių garantijų aspektų. *OL L* 171, p. 12.
- Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB. *OL L* 136, p. 28.
- Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. 2012 m. spalio 26 d. *OL C* 326, p. 47.

Specialioji literatūra

- Bertino, L. (2018). Service Contracts and EU Directive 1999/44 on Consumer Sales. Some reflections on CJEU Schottelius and on the proposed Directive on the sale of goods. *EuCML*, 7(5), 211–216.
- Bublienė, D. (2012). Vartotojų teisių direktyvos perkėlimas į Lietuvos teisę – tolesnis vartotojų apsaugos teisės dekodifikavimas ar kodifikavimas? *Teisė*, 83, 39–61, <https://doi.org/10.15388/Teise.2012.0.99>
- Carvalho, J. M. (2019). Sale of Goods and Supply of Digital Content and Digital Services – Overview of Directives 2019/770 and 2019/771. *EuCML*, 8(5), 194–201.
- Ciacchi *et al.* (2018). Conference Report: Position Paper on the Fitness Check of EU Consumer Law. *European Review of Private Law*, 5, 703–706.
- Cseres, K. J. (2005). *Competition Law and Consumer Protection*. The Netherlands: Kluwer Law International.
- Faure, M. (2008). Towards a maximum harmonization of consumer contract law?!? *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 15 (4), 433–445, <https://doi.org/10.1177%2F1023263X0801500401>
- Grau, G. I. (2020). Where Should the Consumer Make Goods Available to the Seller to Bring them into Conformity? An Appraisal of Directive (EU) 2019/771. *EuCML*, 9(1), 31–34.
- Howells, G., Twigg-Flesner, Ch. and Wilhelmsson, T. (2018). *Rethinking EU Consumer Law*. Routledge.
- Kryla-Cudna, K. (2020). Sales Contracts and the Circular Economy. *European Review of Private Law*, 28(6), 1207–1230.
- Kryla-Cudna, K. (2020). Sales Contracts and the Circular Economy. *European Review of Private Law*, 28(6), 3–8.
- Loos, M. B. M. (2010). Full Harmonisation as a Regulatory Concept and its Consequences for the National Legal Orders: The Example of the Consumer Rights Directive. *Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2010/03*.
- Loos, M. B. M. (2019). The Modernization of European Consumer Law: A Pig in a Poke? *European Review of Private Law*, 1-2019, Kluwer Law International, 113–134.
- Mak, V. (2009). Review of the Consumer Acquis – Towards Maximum Harmonisation? *European Review of Private Law*, 1/2009, Kluwer Law International, 55–73.
- Podszun, R. (2015). Procedural autonomy and effective consumer protection in sale of goods liability: Easing the burden for consumers (even if they aren't consumers). *EuCML*, 4, 149–153.
- Terryn, E. (2019). A Right to Repair? Towards Sustainable Remedies in Consumer Law. *European Review of Private Law*, No. 4, Kluwer Law International, 851–873.
- Twigg-Flesner, Ch. (2017). From REFIT to a Rethink: Time for Fundamental EU Consumer Law Reform? *Journal of European Consumer and Market Law*, 6(5), 185–189.
- Vanherpe, J. (2020). White Smoke, but Smoke Nonetheless: Some (Burning) Questions Regarding the Directives on Sale of Goods and Supply of Digital Content. *European Review of Private Law*, 2, Kluwer Law International, 251–274.
- Zoll, F. (2016) The Remedies in the Proposals of the only Sales Directive and the Directive on the Supply of Digital Content. *EuCML*, 6, 250–254.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

- Vokietijos Federacinė Respublika prieš Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą* [ESTT], Nr. C-233/94, [1997-05-13]. ECLI:EU:C:1997:231.
- Quelle prieš Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände* [ESTT], Nr. C-404/06, [2008-04-17]. ECLI:EU:C:2008:231.
- Sąjungtos bylos *Weber ir Putz* [ESTT], Nr. C-68/09 ir C-87/09, [2011-06-13]. ECLI:EU:C:2011:396.

Kiti šaltiniai

- Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai. (2004). Europos sutarčių teisė ir *acquis* peržiūra: tolesni veiksmai. COM(2004) 651 final.
- Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui 2007–2013 m. (2007). ES vartotojų politikos strategija. Vartotojų teisių stiprinimas, gerovės didinimas ir veiksminga jų apsauga. COM(2007) 99 galutinis.
- Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. (2014). Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT). Dabartinė padėtis ir perspektyva. COM(2014) 368 final.
- European Commission. *Evaluation and Fitness Check (FC) Roadmap*. (2015). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2016_just_023_evaluation_consumer_law_en.pdf [žiūrėta 2021 m. vasario 17 d.].
- Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pardavimo sutarčių aspektų. (2015). COM(2015) 635 final. 2015/0288 (COD).
- Directorate-General for Internal Policies. Policy Department. Economic and Scientific Policy. (2016). *A Longer Lifetime for Products: Benefits for Consumers and Companies*. Study for the IMCO Committee.
- Directorate-General for Internal Policies. Policy Department. Citizen's Rights and Constitutional Affairs (2016). *The new proposal for harmonised rules for the online sales of tangible goods: conformity, lack of conformity and remedies*. Workshop for the Juri Committee.
- Directorate-General for Internal Policies. Policy Department. Citizen's Rights and Constitutional Affairs study. (2017). *How an EU Lifespan Guarantee Model Could Be Implemented Across the European Union*. Study.
- Commission Staff Working Document (2017): Report of the Fitness Check on Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council ('Unfair Commercial Practices Directive'); Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts; Directive 98/6/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 on consumer protection in the indication of the prices of products offered to consumers; Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees; Directive 2009/22/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on injunctions for the protection of consumers' interests; Directive 2006/114/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 concerning misleading and comparative advertising. SWD (2017) 209 final.
- Pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB. (2017). COM(2017) 637 final. 2015/0288 (COD).
- European Commission. (2017). *Study on the costs and benefits of minimum harmonisation under the Consumer Sales and Guarantees Directive 1999/44/EC and of potential full harmonisation and alignment of EU rules for different sales channels*. ICF, on behalf of the Consumer Policy Evaluation Consortium.

The New Directive of the European Parliament and of the Council (EU) 2019/771 on Certain Aspects Concerning Contracts for the Sale of Goods: A Choice of Maximum Harmonization and Its Significance

Agnė Selvestravičiūtė

(Vilnius University)

S u m m a r y

This article dives in the Consumer Sales Directive and its prominent feature which seemed to cause apprehension in member states and legal scholars while holding discussions on the directive's proposal – a principle of maximum harmonization. The article analyzes which main rules regarding consumer sales will be actually affected by this directive. This is considered while taking into account that the directive does not harmonize all questions despite being of maximum harmonization – the guarantee term, burden of proof, and scope of the directive can vary, and damages or termination of contract are not even included in the directive's scope. Accordingly, this study examines the impact the directive will have

on the level of consumer protection. It is argued that the directive will not radically change the current level of consumer protection; however, it symbolizes an approach on future consumer protection measures – the problems that consumers face are not the main goal of such measures, but rather the integration of the common market.

Naujoji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų – maksimalaus harmonizavimo pasirinkimas ir reikšmė

Agnė Selvestravičiūtė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Šiame straipsnyje nagrinėjama Vartojimo prekių pardavimo direktyva ir pagrindinis valstybių narių bei teisės doktrinos atstovų nuogastavimus direktyvos pasiūlymo svarstymo stadijoje kėlęs jos bruožas – maksimalaus harmonizavimo principas. Straipsnyje analizuojama, kokios su pagrindinėmis pirkimo-pardavimo sutartimis susijusios nuostatos direktyva iš tikrųjų bus keičiamos (atsižvelgiant į tai, kad direktyva, nors ir esanti visiško harmonizavo, suderino ne visus klausimus – fragmentacija ir toliau išlieka galima garantijos termino, įrodinėjimo naštos perkėlimo laikotarpio, direktyvos taikymo srities klausimais, o tarp reguliuojamų klausimų ir toliau nepatenka tokie aspektai kaip žalos atlyginimas ar sutarties nutraukimo padariniai), ir, atitinkamai, kokią reikšmę ji turės vartotojų apsaugos lygiui. Išreiškiama nuomonė, kad direktyva kardinaliai nepakeis esamo vartotojų apsaugos lygio, tačiau ji simbolizuoja požiūrį, kurio yra ir bus laikomasi rengiant vartotojų apsaugos srities teisinius dokumentus – pagrindiniu tikslu išlieka bendros rinkos integracija, o ne problemos, su kuriomis susiduria vartotojai.

Agnė Selvestravičiūtė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų sritys – vartotojų teisė, vartojimo sutartys.

Agnė Selvestravičiūtė is a PhD student at the Department of Private Law, Faculty of Law, Vilnius University. Her main areas of scientific interest are consumer law and consumer contracts.